

SELVRAPPORTERT UTSATTHET FOR KRIMINALITET

AV LEIF PETTER OLAUSSEN

Å foreta undersøkelser med sikte på å finne de som er ofre for den kriminalitet som begås, har som oftest to begrunnelser. For det første har det en selvstendig verdi å øke vår viten om hvem som blir rammet av kriminalitet. Både fra et mer teoretisk og fra et praktisk kriminalpolitisk synspunkt er det av betydning å ha kjennskap til hvem ofrene er. Det vil kunne sette oss bedre i stand til å forstå fenomenet kriminalitet, og kanskje også til å se hva som kan gjøres for å redusere omfanget av kriminaliteten.

For det andre kan offerundersøkelser brukes til å kartlegge omfanget av kriminalitet. Derved kan slike undersøkelser også være et nyttig supplement til de andre opplysningene vi har om kriminalitetens omfang og art, f. eks. i kriminalstatistikken. En serie av offerundersøkelser over et visst tidsrom kan f. eks. gi verdifull informasjon om mulige endringer som har funnet sted.

Landsomfattende undersøkelser av ofre for kriminalitet i Norge er tidligere foretatt av Ragnar Rauge i 1971 og 1974. (Hauge 1972 a, 1972 b og 1975). Dessuten har Lars Meling (1978) undersøkt offerfrekvensen blant unge innflyttere i Oslo, Terje Rød Larsen (1978) har foretatt en undersøkelse i Bergen og Stein Ringen (1975) har analysert Levekårsundersøkelsens data om ofre for vold – og om frykt for vold. Undersøkelser av ofre for vold som har blitt innlagt på sykehus eller blitt behandlet ved sykehus, er foretatt av Brit Bergersen Lind (1969), Eilif Dahl m. fl. (1979) og Gunnar Nordhus og Edvard Vogt (1981).

Våren 1981 ble en replikasjon av Hauges undersøkelser foretatt. I det følgende blir det redegjort for resultatet av denne undersøkelsen.

Datagrunnlaget

Datagrunnlaget for 1981-undersøkelsen er i likhet med Ragnar Hauges offerundersøkelser framskaffet gjennom personlige intervju foretatt av Norges Markedsdata A/S (NMD). Våre spørsmål var en del av en intervju-runde som ble foretatt i april-mai 1981.

Det landsomfattende utvalg som ble intervjuet, besto av 1338 personer 15 år eller eldre. Selv om utvalgsteknikken som benyttes av markedsbyrået¹⁾, ikke sikrer et statistisk tilfeldig sammensatt utvalg, er trolig utvalget tilstrekkelig representativt for vårt formål.

Det kan likevel være grunn til å gjøre oppmerksom på noen grupper som ikke blir med i en undersøkelse av denne typen. For det første er ikke personer under 15 år intervjuet. For det andre blir heller ikke folk som bor i institusjoner (fengsler, gamlehjem, sykehus, osv.) tatt med, og for det tredje har heller ikke bostedsløse noen mulighet for å komme med i undersøkelsen. Dette betyr at personer som tilhører en av disse gruppene, ikke vil bli registrert blant mulige ofre for kriminalitet. En fjerde gruppe av ofre lar seg heller ikke fange opp av denne undersøkelsen: forretninger, bedrifter, organisasjoner o. l. Kriminalitet som rammer slike enheter eller samfunnet som helhet (f. eks. skattesvindler), blir ikke registrert. En undersøkelse av svart arbeid basert på selvrapportering er imidlertid utført Isachsen og Strøm (1981).

Undersøkelsen er derved begrenset til *personlige* ofre som er 15 år eller eldre, og som lever under vanlige boforhold i Norge.²⁾ Utvalget av handlinger som de har vært utsatt for, er i likhet med tidligere begrenset til *legemskrenkelse, tyveri og skadeverk*.

Følgende tre spørsmål ble stilt til samtlige av dem som ble intervjuet:

Legemskrenkelser og trusler

»I den senere tid har det vært snakket og skrevet en del om voldsforbrytelser. På dette kortet er det nevnt forskjellige former for vold. Har De selv — innenfor landets grenser — vært utsatt for en eller flere av de handlinger eller trusler som er nevnt på kortet, i løpet av de siste to år?«

På kortet som ble vist til intervjuobjektet, var det listet opp trusler og sju former for legemskrenkelse, jfr. Tabell 4. Intervjuobjektet ble så bedt om å oppgi hvilke handlinger han eller hun evt. hadde vært offer for.

Tyveri:

»Det hender ofte at personer blir utsatt for andre typer forbrytelser. Har det i løpet av de siste 12 måneder hendt her i Norge at noen har tatt penger eller gjenstander som tilhørte Dem personlig?«

¹⁾ Nærmere om utvalgsmetodene, se NAVF-rapporten »Intervjuing for forskning og offentlig planlegging«, kap. 6.

²⁾ Utlendinger bosatt i Norge blir heller ikke intervjuet dersom de ikke behersker norsk.

Skadeverk:

»Det hender ofte at ting man eier blir påført skade av andre. Har noen her i Norge med vilje skadet eller ødelagt noe av det De eier, som fast eiendom eller løsøre, i løpet av de 12 siste månedene?«

Noen kjennetegn ved ofrene

Av alle de som ble intervjuet (1338), var det tilsammen 263 personer, eller knapt 20 %, som oppga å ha vært utsatt for tyveri eller skadeverk i løpet av det siste året, eller trusler eller legemskrenkelser i løpet av de to siste årene – eller en kombinasjon av tyveri, skadeverk eller trusler og legemskrenkelser. Av *Tabell 1* framgår det at de fleste ofrene er det man kan kalle »rene« ofre i den forstand at de kun har vært utsatt for én av de lovbruddstypene det ble spurt om. Fire femtedeler av ofrene (210 personer) er slike rene ofre, mens den resterende femtedelen (53 personer) er det man kan kalle »blandingsofre«. De har vært utsatt for to eller flere av de lovbruddstypene som inngikk i undersøkelsen.

Tabell 1. Fordeling av ofre intervjuet i 1981 etter hvilken handling de oppgir å ha vært utsatt for.

	Antall	% av alle ofre	% av utvalget
<i>»Rene« ofre:</i>			
— Kun trusler eller legemskrenkelse	91	34.6	6.8
— Kun tyveri	66	25.1	4.9
— Kun skadeverk	53	20.2	4.0
<i>»Blandingsofre«:</i>			
— Trusel/legemskrenkelse og tyveri	13	4.9	} 4.0
— Tyveri og skadeverk	16	6.1	
— Trusel/legemskrenkelse og skadeverk	13	4.9	
— Trusel/legemskrenkelse, tyveri og skadeverk	11	4.2	
	263	100.0	19.7
		N=263	N=1338

Når det senere tales om ofre for skadeverk, ofre for tyveri og ofre for trusler og legemskrenkelser, betyr dette *samtlig*e som har vært utsatt for den handling det refereres til. I alle gruppene av ofre vil det derfor være et visst innslag av »blandingsofre«. Andelen av slike ofre er imidlertid ikke

like stor i alle gruppene. Den er minst i gruppen ofre for trusler og legems-krenkelser (29 %), og størst i gruppen ofre for skadeverk (43 %). Blant ofrene for tyveri er det 38 % som også har blitt offer for noe i tillegg til tyveri.

For å få visse holdepunkter for hvem det er som blir utsatt for forskjellige typer av lovbrudd, ble alle intervjuede bedt om å gi enkelte opplysninger om seg selv og sin egen bakgrunn. Slike opplysninger gjør det mulig å undersøke hvorvidt noen grupper av befolkningen er mer utsatt for kriminalitet enn andre – eller om kriminaliteten rammer nokså tilfeldig.

Av *Tabell 2* framgår det hvor stor prosentandel av de intervjuede i hver kategori som oppgir å ha vært utsatt for tyveri eller skadeverk i løpet av det siste året, eller for trusler og legemskrenkelser i løpet av de to siste årene.

Tabell 2. Prosent av alle intervjuede som oppgir å ha blitt utsatt for legemskrenkelser eller trusler i tidsrommet mai 1979—mai 1981, eller tyverier eller skadeverk i tiden mai 1980—mai 1981, fordelt på kjønn, alder, bosted, familieinntekt og sivilstand.

	Trusler og legemskrenkelser	Tyveri	Skadeverk
<i>Kjønn:</i>			
Mann	11.0	8.1	7.7
Kvinne	8.2	7.7	6.2
<i>Alder:</i>			
15—19 år	25.3	17.3	10.7
20—29 år	14.1	10.0	8.6
30—44 år	9.5	9.5	8.0
45—59 år	6.4	4.1	7.1
60 år og over	4.2	4.8	2.9
<i>Bosted:</i>			
Oslo	19.9	16.7	9.0
Andre byer og tettbygde strøk	9.7	8.7	7.5
Spredtbygde strøk	5.5	3.1	5.3
<i>Familieinntekt:</i>			
Under 60 000 kr.	6.4	3.6	3.6
60—99 999 »	10.2	7.7	7.0
100 000 kr. og mer	10.4	9.8	8.3
<i>Sivilstand:</i>			
Gift	5.9	6.4	6.0
Ugift	21.7	12.3	9.1
Tidligere gift	9.3	9.3	8.6

I likhet med tidligere undersøkelser viser det seg å være mange likhets-trekk mellom de som blir offer for tyveri, skadeverk samt trusler og legemskrenkelser. For alle tre lovbruddstypene er det relativt flere menn enn kvinner som blir rammet. Ser vi på ofrenes alder, er det en klar sammenheng i retning av at andelen som er blitt offer, synker med stigende alder. Dette gjelder alle de tre lovbruddstypene. Når det gjelder bosted, er andelen som er blitt utsatt for kriminalitet, klart størst i Oslo. Dette gjelder også for alle de tre typene av lovbrudd det ble spurt om, og det framgår at andelen avtar med synkende urbaniseringsgrad. Videre går det også fram av tabellen at andelen ofre varierer fra en sivilstatusgruppe til en annen. For alle de tre lovbruddene er andelen ofre størst blant de ugifte, nest størst blant de som tidligere har vært gift, og lavest for de som er gift. Denne sammenhengen holder seg også om vi kontrollerer for alderens betydning. Den siste systematiske sammenhengen i tabellen er at andelen ofre stiger med økende familieinntekt. For alle lovbrudd er andelen ofre minst i den laveste inntektsgruppen og størst i den høyeste inntektsgruppen. – Det knytter seg imidlertid visse vanskeligheter til kategorisering av denne variabelen, slik at sammenhengen kan være kunstig – et utslag av den kategoriinndeling som er brukt.

De kjennetegn ved ofrene som er nevnt her, har vist seg å holde også for undergrupper i materialet. Ved analyse av data for hvert bostedsområde for seg, finner man med ytterst få unntak de samme sammenhengene som i Tabell 2. Det later derfor til å være meget stabile kjennetegn ved ofrene for disse formene for kriminalitet at det er en overvekt av menn, av unge, av ugifte – og av personer med middels- eller høyere inntekt.

Siden disse kjennetegnene med få unntak, også har blitt funnet i de tidligere offerundersøkelsene og er redegjort for der, er det liten grunn til å gå nærmere inn på dem her. Vi skal i stedet gå over til å se litt på hvilke endringer som har funnet sted siden disse undersøkelsene sist ble foretatt.

Endringer over tid

Som allerede nevnt, gir periodiske offerundersøkelser visse muligheter for å registrere endringer i omfanget av kriminalitet som retter seg mot personlige ofre. *Tabell 3* gir opplysninger om andelen av intervjupersoner i 1971, 1974 og 1981 som oppgir å ha vært offer for tyveri, skadeverk samt trusler og legemskrenkelser.

Før data for 1981 blir sammenliknet med data for 1971 og 1974, skal det nevnes at det ble foretatt visse endringer i spørsmålsstillingen ved gjennomføringen av 1981-undersøkelsen. Spørsmålet om trusler og legemskrenkelser og tyveri-spørsmålet er identisk med de tidligere benyttede spørsmålene,

bortsett fra at det i 1981 ble presisert man kun ville ha kjennskap til handlinger man hadde vært utsatt for i Norge. Dette ble presisert ved at innskuddene »innenfor landets grenser« og »her i Norge« ble tatt inn i det opprinnelige spørsmålet. Grunnen til at denne endringen ble foretatt, var et ønske om å skille ut handlinger som de intervjuede hadde vært offer for i utlandet. De nevnte spørsmålene er m. a. o. snevret noe inn i forhold til tidligere.

Når det gjelder spørsmålet om skadeverk, er det foretatt en tilsvarende innsnevring, pluss at selve definisjonen av skadeverk er snevret inn slik at den er noe bedre i overensstemmelse med en strafferettslig definisjon av handlingen. Hovedforskjellen består i at det i 1981-undersøkelsen ble spurt om noen *med vilje* hadde skadet eller ødelagt noe den intervjuede eiet. Denne endringen ble foretatt for å utelukke ødeleggelse som skyldes *ren vanvare*, f. eks. ved barns lek. Det spørsmålet som Hauge benyttet, gjorde det fullt rimelig å oppgi slike handlinger som skadeverk, og vi vet også at minst 12 av de 104 som rapporterte at de hadde vært offer for skadeverk i 1974, refererte til skader som var følge av barns lek (Hauge (1976) tabell 3, s. 43).

Ved en sammenlikning av andelen ofre i 1981 med andelen ofre i de tidligere undersøkelsene, må man følgelig ta hensyn til disse innsnevringene.

Tabell 3. Antal og prosent av de intervjuede i 1971, 1974 og 1981 som oppgir å ha vært utsatt for trusler og legemskrenkelser i løpet av de siste to år, og for tyveri og skadeverk i løpet av det siste året.

	1971		1974		1981*)	
	N	%	N	%	N	%
Trusler og legemskrenkelser	45	3.0	69	4.6	129	9.6
Tyveri	71	4.8	114	7.7	106	7.9
Skadeverk	36	2.4	104	7.0	93	7.0
Antall intervjuede	1493		1489		1338	

Kilde: Data for 1971 og 1974 er hentet fra Hauge (1975) tabell 1.

*) For endringer av spørsmålene — se teksten.

Endringene fra 1971 til 1974 er beskrevet og analysert av Hauge (1975). I det følgende skal vi derfor beskjefte oss med de endringene som har funnet sted i siste halvdel av 1970-årene.

Andelen som oppgir å ha vært utsatt for skadeverk, er 7 % i 1981, nøyaktig det samme som i 1974. Men dette må ses i sammenheng med at spørs-

målet om skadeverk var »videre« i 1974 enn i 1981. At spørsmålet i 1981 er begrenset til kun å omfatte handlinger man er påført i Norge, betyr neppe særlig mye. Derimot kan den andre innsnevringen av spørsmålet, til skader man er påført med vilje, skjule at det har vært en økning fra 1974 til 1981. Tallet på etterforskede skadeverk har steget fra 4955 i 1974 til 7862 i 1980 (Statistisk ukehefte nr. 21. 1981) dvs. med 58.7 % fra 1974.

Disse statistikkregistrerte skadeverkene omfatter imidlertid skadeverk som har rammet både personlige ofre og bedrifter, organisasjoner etc., slik at vi heller ikke på grunnlag av denne offentlige statistikken kan si noe om hvorvidt skadeverkene mot personlige ofre har blitt flere i løpet av siste halvdel av 70-årene. Videre kan det heller ikke utelukkes at noe av økningen i registrerte skadeverk kan skrive seg fra en endret anmeldelsestilbøyelighet.

På landsbasis er de som i 1981 oppgir å ha vært uasatt for *tyveri*, like mange som i 1974. Økningen fra 7.7 % til 7.9 % er ikke signifikant. Dette kan sies å være nokså uventet, ettersom mengden av ferdig etterforskede tyverier har økt klart fra 69005 i 1974 til 95028 i 1980, dvs. med 37.7 % fra 1974. Det er imidlertid viktig å huske at tyverispørsmålet i offerundersøkelsene også fanger opp *naskerier*, som ikke inngår i kriminalstatistikkens tall, og at kriminalstatistikken også omfatter *ikke-personlige* ofre, mens disse ikke blir fanget opp av offerundersøkelsene. Det fenomen som måles ved hjelp av offerundersøkelser, er m. a. o. et annet enn det som er telt opp i statistikkens tyverikolonner. At andelen tyveriofre er den samme som i 1974, kan neppe forklares med at spørsmålet i 1981 ikke inkluderer tyverier man har vært offer for i utlandet. Til det er nok utenlandstyveriene som eventuelt inngår i 1974-undersøkelsen altfor få.

Blant folk som er bosatt i Oslo eller andre byer eller tettbygde strøk, viser også offerundersøkelsene at det har vært en økning siden 1974. I Oslo steg offerandelen fra 13.6 % i 1974 til 16.7 % i 1981, og for andre byer og tettbygde strøk fra 6.8 % til 8.7 %. I spredtbygde strøk har det derimot vært en nedgang fra 6.9 % i 1974 til 3.1 % i 1981. Den økningen i byene som fanges opp av offerundersøkelsene, er imidlertid svakere enn økningen i de registrerte tall. I henhold til forbrytelsesstatistikken har f. eks. de registrerte tyveriene i Oslo steget med 31.5 %, mens økningen er 15.4 % ut fra offerundersøkelsene.

I byområdene kan økningen i de statistikkregistrerte tyveriene delvis skyldes en økning i faktisk utsatthet, men dessuten kan den være forårsaket av at politiet har fått kjennskap til en større andel av tyveriene i 1980 enn i 1974. Og det siste later til å være tilfelle. I 1974 ble 43.5 % av tyveriene meldt til politiet. (Hauge (1976) s. 41), mens den tilsvarende prosenten i 1981 var 54.7. Hvorvidt dette skyldes endringer i folks anmeldelsestilbøye-

lighet, eller det forhold at handlingene folk ble offer for i 1980, var mer alvorlige, eller av andre grunner mer »verdte« å anmelde, er ikke mulig å si.

Andelen av de intervjuede som oppgir å ha vært utsatt for *trusler* eller *legemskrenkelses*, har derimot økt klart, fra 4.6 % i 1974 til 9.6 % i 1981. Dette innebærer omtrent en fordobling, og den økningen som framkommer i offerundersøkelsene, er også langt sterkere enn økningen i tallet på forbrytelser mot den personlige frihet og mot liv, legeme og helbred som er etterforsket av politiet. Tallet på forbrytelser i disse kategoriene var 4178 i 1974 og 4852 i 1980, hvilket vil si en økning på vel 16 % fra 1974.

Forklaringen på denne forskjellen er først og fremst at økningen som offerundersøkelsene viser, i det vesentligste skriver seg fra et stigende antall ofre for de mindre alvorlige handlingene, de som befinner seg i den nedre delen av *Tabell 4*. For de mest alvorlige handlingene er endringene små når materialet ses under ett, og når det tas hensyn til rimelige statistiske feilmarginer.

Tabell 4. Prosent av alle intervjuede som oppgir å ha vært utsatt for trusler eller legemskrenkelses i løpet av de to siste årene forut for 1971, 1974 og 1981.

Handlingens art:	1971	1974	1981	Feilmargin 1981a)
— Skade som krevde legebehandling	0.3	0.1	0.7	± 0.5
— Sår eller kvestelser som ikke krevde legebehandling	0.1	0.3	0.9	± 0.5
— Slått eller puffet med synlige merker	0.4	0.3	1.3	± 0.6
— Slått eller dasket uten synlige merker	0.6	0.7	2.4	± 0.8
— Skjøvt eller puffet	0.4	1.1	2.5	± 0.9
— Grepet fatt i, holdt fast	1.0	1.5	2.8	± 0.9
— Sperret veien for, hindret bevegelsesfriheten	1.3	1.4	2.7	± 0.9
— Trusler	0.5	1.1	3.9	± 1.1
Antall handlinger	68	97	231	

a) Feilmarginen er beregnet etter NMD's formel, $2 \sqrt{\frac{p(100-p)}{N}}$, som kan brukes

som en »tommelfingerregel« for de avvik man må regne med i undersøkelser av denne typen. — Det kan legges til at den tilsvarende »tommelfingerregel« som benyttes av Statistisk sentralbyrå gir noe større feilmarginer enn NMD's formel.

Kilde: Data for 1971 og 1974 er hentet fra Hauge (1975) tabell 2.

Siden en stor del av de mindre alvorlige handlingene som fanges opp av offerundersøkelsene, er så vidt bagatellmessige at ofret selv ikke ser noen

grunn til å anmelde forholdet (6.7 % av ofrene anmeldte handlingen de sist hadde vært utsatt for), og siden det neppe ville blitt gjort noe med dem dersom de hadde blitt anmeldt, kan man ikke forvente et særlig godt svar mellom statistikkens og offerundersøkelsenes tall. Det forhold at statistikkens tall indikerer en langt svakere økning enn offerundersøkelsene, er imidlertid i god overensstemmelse med at økningen først og fremst har funnet sted for de minst alvorlige handlingene.

Det er neppe mulig å gi noe sikkert svar på om økningen i andelen av ofre for trusler og legemsfornærmelser (og de politiregistrerte forbrytelsene av tilsvarende slag) er uttrykk for at den faktiske forekomst av slike handlinger har tiltatt. Grunnen er at det ikke fins noen objektiv og uforanderlig målestokk for slike handlinger. Det er den enkelte selv som »avgjør« hvorvidt han eller hun i en gitt situasjon er utsatt for en trusel eller legems-krenkelse. Dette betyr at det er *den personlige oppfatning* av handling og situasjon som blir målestokken. Men dette vet vi kan endre seg: vi kan bli mer eller mindre ømskinnet m. h. t. hva vi definerer som trusler og legems-krelser fra et tidspunkt til et annet. Hvis dette skjer, vil naturligvis omfanget av registrerte handlinger bli influert av endringene i målestokken, enten registreringen foretas av politiet i form av anmeldte forbrytelser, eller ved hjelp av spørsmål som stilles til et utvalg av befolkningen.

Den økningen i andel ofre for trusler og legemskrenkelser som ble registrert fra 1971 til 1974, ble forklart med henvisning til at det trolig hadde funnet sted en endring i folks oppfatning av handlingene. (Hauge (1975) s. 382–330). Dette ble underbygget med at økningen for det første utelukkende skrev seg fra de mindre alvorlige handlingene. Og for det andre hadde økningen funnet sted innen kategorier der det i 1971 var et forholdsvis lite innslag av de minst alvorlige handlingene: blant unge, blant menn og blant folk i de mindre tettbygde strøk av landet. Det forhold at økningen, og da av de mer bagatellmessige handlingene, kom nettopp i disse kategoriene, tydet på at målestokken for hva som ble opplevd som trusler og legemskrenkelser hadde endret seg. I 1974 skulle det mindre til for at folk opplevde seg som offer enn i 1971.

Dette gjør det naturlig å ta opp spørsmålet om det kan være tilsvarende grunner til den økning som har vært etter 1974.

Har toleranseterskelen sunket?

I første halvdel av syttiårene var det *mennene* som sa at de oftere ble utsatt for trusler og legemskrenkelser. Offerandelen blant *kvinnene* var derimot konstant.

Med utgangspunkt i *Tabell 5* kan det imidlertid slås fast at dette bildet

har endret seg noe. Offerandelen blant menn har fortsatt å stige også i siste halvdel av syttiårene – i omtrent samme tempo som tidligere, slik at det i 1981 var 11 % av de intervjuede mennene som sa at de hadde vært utsatt for trusler eller legemskrenkelser. Et nytt og meget synlig trekk i bildet nå er at *andelen ofre blant kvinnene har steget sterkt siden 1974: fra 2.6 % til 8.2 %.*

I det følgende skal vi se litt nærmere på hva som kan ligge til grunn for disse endringene. Rimeligvis blir det gitt mest plass for økningen blant kvinnene. Men, først litt om mennene.

For *mennenes* vedkommende har økningen i siste halvdel av syttiårene i hovedsak vært konsentrert i aldersgruppen 20–44 år – til den voksne delen av befolkningen. Blant de aller yngste har det ikke vært noen økning i det hele tatt, og blant de noe eldre er oppgangen nokså liten. I aldersgruppen over 64 år er offerandelen den samme i 1981 som i 1974.

Når det gjelder bostedsområde, viser det seg at det er i Oslo og i gruppen andre byer og tettbygde strøk at andelen ofre blant menn har steget klart. Økningen i andelen ofre blant menn kan dermed lokaliseres til voksne menn bosatt i Oslo eller andre byer og tettbygde strøk i landet, og de handlingene som voksne menn oppgir å ha vært utsatt for, er også noe mer preget av de mindre alvorlige handlingene i 1981 enn i 1974. Det later derfor til at økningen av antall ofre blant menn henger sammen med en endret målestokk for hva som oppleves som trusler eller legemskrenkelser.

Tabell 5. Prosent av de intervjuede som oppgir å ha vært utsatt for trusler og legemskrenkelser i løpet av en toårsperiode forut for 1971, 1974 og 1981, fordelt på kjønn, alder og bosted.

Kjønn	1971	1974	1981
Menn	3.4	6.6	11.0
Kvinner	2.6	2.6	8.2
<i>Alder</i>			
15–19 år	7.4	20.3	25.3
20–29 år	5.4	6.6	14.1
30–44 år	3.3	2.8	9.5
45 år og over	0.8	1.7	5.2
<i>Bosted</i>			
Oslo	7.1	8.0	19.9
Andre byer og tettbygde strøk	2.8	5.0	5.7
Spredt bebyggelse	1.9	3.1	5.5

Kilde: Data for 1971 og 1974 hentet fra Hauge (1975) tabell 3.

Når det gjelder økningen blant *kvinnene*, er bildet mer sammensatt: oppgangen har funnet sted i samtlige aldersgrupper, men med en noe sterkere økning blant kvinner over 30 år enn blant dem som er mellom 15 og 30 år.

Om vi begynner med dem som er 45 år eller mer, er andelen ofre omtrent 5 % i 1981, mot nesten null i 1974. Denne økningen er så godt som utelukkende lokalisert til Oslo og andre byer og tettbygde strøk. Ser man på de handlingene som disse kvinnene oppgir å ha vært offer for i 1981, faller de i den *mildeste* delen av skalaen. Den mest alvorlige handlingen som rapporteres, er at to kvinner oppgir å ha blitt slått eller dasket uten at det etterlot synlige merker.

For kvinnene under 45 år har det vært en økning i alle bostedsområder i landet, men minst i de spredtbygde strøk. Oppgangen i aldersgruppen 15–19 år i tabell 5, skriver seg utelukkende fra den kvinnelige delen av befolkningen, og de handlingene de oppgir å ha vært utsatt for, er med få unntak i den *mildeste* delen av skalaen – slik de også er for den mannlige delen av befolkningen i samme alder.

De handlingene som rapporteres av kvinner i alderen 20–34 år, er derimot klart mer preget av handlinger i den *mer alvorlige* delen av skalaen. De handlingene som disse kvinnene rapporterer, er nokså likt det som rapporteres av mennene i samme aldersgruppe, ja faktisk litt *mer* preget av de alvorlige handlingene enn blant mennene i samme alder. Det er klart at også økningen i rapporterte legemskrenkelser mot kvinner i alderen 20–34 år i stor grad skriver seg fra de noe mer alvorlige handlingene.

Siden økningen av andelen kvinnelige ofre under 20 år og blant dem som er 35 år eller eldre, utelukkende er begrunnet i at det er flere som rapporterer å ha vært offer for de mindre alvorlige handlingene, *kan* grunnen til økningen være at disse kvinnes definisjon av hva de opplever som trusler eller legemskrenkelser, har endret seg: det skal mindre til for at de opplever seg som offer. Hvis oppgangen primært var begrunnet i en større utsatthet for legemskrenkelser, eller økt tilbøyelighet til å oppgi at man har vært utsatt for slike handlinger, skulle man forvente en viss økning også for de noe mer alvorlige handlingene, fordi det ofte er tilfeldig hvor alvorlige de ytre skadene blir av slike handlinger.

Når det gjelder økningen av andel ofre blant kvinner i alderen 20–34 år, er grunnen derimot neppe at kvinnes oppfatning av hva som er trusler og legemskrenkelser, har endret seg – at toleransegrensen er blitt lavere. Den klare oppgangen for de mer alvorlige handlingene taler imot en slik tolkning. Oppgangen skyldes enten at disse kvinnene reelt blir mer utsatt

for legemskrenkelser enn tidligere, eller at de i større grad enn før oppgir slike handlinger – eller begge deler.

Det som særlig kjennetegner denne gruppen av kvinnelige ofre i materialet for 1981, er at så mange av dem oppgir å ha blitt offer i sitt eget hjem eller i *fornøyleslivet* ute.³⁾ Til sammen er det 55 % som oppgir å ha blitt offer på disse arenaene, mens bare 1 kvinne utenom denne aldersgruppen har blitt offer på et av disse stedene. De handlingene som kvinnene har blitt offer for hjemme eller i *fornøyleslivet* ute, er gjennomgående blant de mer alvorlige som det ble spurt om, selv om den mest alvorlige handlingen ikke forekommer i materialet.

De kvinnene som oppgir å ha blitt offer i sitt eget hjem, har kun i ett tilfelle blitt offer for en ukjent person – en ukjent voksen mann. De fleste av hjemmeofrene – 5 av 8 – har blitt offer for trusler eller legemskrenkelser fra »ektemannen«. ⁴⁾ To oppgir slektning eller annen kjent person som gjerningsmann.

Av samtlige kvinner i alderen 20–34 år som har vært utsatt for trusler eller legemskrenkelser, er det hele 23 % som oppgir å ha blitt offer for ektemannen i eget hjem. Hvis vi i tillegg tar med ytterligere 2 tilfelle der ektemannen var gjerningsmann, men der handlingen fant sted utenom kvinnens eget hjem, var ektemannen gjerningsmann i 32 % av de handlingene som ble rapportert av kvinner i alderen 20–34 år.

I betraktning av at opplysningene er gitt i personlige intervju, er dette en meget høy andel, og det er meget overraskende at de kvinnene som har blitt offer for sin ektemann, er like mange som de som har blitt offer på gate, på offentlig kommunikasjonsmiddel eller annet offentlig sted til sammen. De som har blitt offer på de sistnevnte stedene, har dessuten gjennomgående blitt utsatt for mindre alvorlige handlinger enn de som rapporteres av kvinner som har blitt offer for ektefellens handlinger.

At trusler og legemskrenkelser fra ektemenn overfor den kvinnen de lever sammen med, er meget utbredt, har blitt framhevet bl. a. i flere norske bøker som har blitt publisert i 1981. (Amundsen m. fl. (1981), Espeland (1981) og Valvo (1981).) Denne undersøkelsen bekrefter dette, og det er temmelig

³⁾ For dem som har blitt offer for mer enn én trusel/legemskrenkelse, refereres det her til den handling som offeret ble utsatt for *sist*.

⁴⁾ Begrepet brukes i meget vid forstand. På intervjutidspunktet var bare 2 av disse kvinnene gift/samboende. Like mange var ugift, og 4 var skilt/separert/enke. Ektemann kan således bety ektefelle eller samboer som kvinnen lever sammen med *nå*, eller som hun *tidligere* har levd sammen med. (Overvekten av tidligere gifte kvinner er i god overensstemmelse med de funn som er gjort i den svenske levekårsundersøkelsen fra 1978). At andelen for gifte kvinner er lavere, kan i det minste delvis skyldes at de har vanskeligere for å oppgi at de har vært offer for vold fra ektefellen, når opplysningene samles ved personlige intervju.

sikkert at det er mer utbredt enn det som kommer fram i disse opplysningene. Selv om kvinnebevegelsen og krisesentrene har gjort en stor innsats for å avdekke vold mot kvinner og skape større åpenhet omkring dette, er det langt igjen før åpenheten er så stor at personlige intervjuer av den type som har blitt benyttet her, kan sies å være en tilfredsstillende metode for datainnsamling.

At enkelte kvinner i alderen 20–34 år oppgir å ha blitt offer for trusler eller legemskrenkelse i fornøyelseslivet ute, er vel langt mindre oppsiktsvekkende. Til sammen er det 4 kvinner, eller 18 %, som oppgir bar, restaurant eller annet dansested som åsted for den handlingen de oppgir. I ett av disse tilfellene var »ektemannen« gjerningsperson, mens det i de øvrige tre tilfellene var yngre menn som kvinnene ikke kjente.

Hvorvidt disse tallene er et ekko av at yngre kvinner i større grad enn tidligere deltar på fritidsarena hvor det også konsumeres en del alkohol, er vanskelig å si. Men det er ikke urimelig å anta at dess vanligere det blir at f. eks. venninner sammen går ut på restauranter, bar eller dansesteder, jo flere vil bli utsatt for trusler og legemskrenkelser, fordi den generelle utsatthet er forholdsvis høy i slike miljøer. Men nettopp blant de yngre kvinnene er det imidlertid flere som oppgir å ha blitt utsatt for trusler eller legemskrenkelser fra »ektefellen« i sitt eget hjem, enn de som har blitt antastet av fremmede menn i det lystige fornøyelsesliv ute.

Dersom vi nå til slutt i dette avsnittet ser tiåret 1971–1981 under ett, får vi øye på nok en endring. Den første norske offerundersøkelsen som ble foretatt i 1971, viste at det var forholdsvis store forskjeller mellom de handlingene som ble oppgitt av kvinner, og de som ble rapportert av menn. De kvinnelige ofrene oppga den gang gjennomgående mer bagatellmessige forhold enn de som ble oppgitt av de mannlige ofrene. (Hauge (1972) s. 260).

Slik er det ikke lenger. Menns og kvinners rapporterte handlinger har blitt mer like. For det første har de handlingene som rapporteres av mannlige ofre, blitt mer preget av de *mindre*⁵⁾ alvorlige handlingene. I 1971 utgjorde de fire minst alvorlige handlingene 59 % av alle handlinger som hadde rammet menn, mens den tilsvarende andelen var steget til 68 % i 1981. Som tidligere nevnt, er grunnen til denne endringen trolig at menneskets toleranseterskel har endret seg i løpet av syttiårene. Sammenlignet med ti år tidligere, skal det nå noe mindre til for at menn opplever noe som en trusel eller som en mindre alvorlig legemskrenkelse.

---

⁵⁾ Skillet mellom »mindre alvorlige« og »mer alvorlige« handlinger er trukket midt i tabell 4 foran, slik at de fire øverste handlingene utgjør de mer alvorlige handlingene, og de fire nederste de mindre alvorlige handlingene.

For det andre har de handlingene som rapporteres av kvinnelige ofre, blitt mer preget av de *mer*⁵⁾ alvorlige handlingene. I 1971 utgjorde andelen av de fire mest alvorlige handlingene 12 % av alle handlinger som hadde rammet kvinner, mens den tilsvarende andelen var steget til 29 % i 1981 – og denne endringen har funnet sted i løpet av siste halvdel av syttiårene. Hovedgrunnen til dette er trolig at yngre kvinner i 1981 oppgir å ha vært utsatt for de mer alvorlige handlingene i sitt eget hjem, og i forbindelse med fornøyleslivet ute. Denne økningen kan neppe føres tilbake til endringer i kvinnes toleranseterskel, men kan skyldes endringer i faktisk utsatthet eller m. h. t. hva kvinner oppfatter som »tillatt« overfor dem.

Den forholdsvis store forskjellen mellom de handlingene som ble rapportert av menn og de som ble rapportert av kvinner i 1971, er dermed blitt nesten helt borte i løpet av det tiåret som har passert. Selv om det fortsatt er slik at menn blir offer for noe mer alvorlige handlinger enn kvinnene, er det ikke lenger snakk om gjennomgående forskjeller mellom kjønnene.

Ofrene: Arena og sosial forankring

Foran har vi så vidt berørt forholdet mellom offer og gjerningsperson når det gjelder kvinner som oppgir å ha vært utsatt for trusler eller legemskrenkelser. I samme forbindelse var vi kort inne på spørsmålet om hvor disse handlingene hadde funnet sted.

I det følgende er disse spørsmålene satt i sentrum for oppmerksomheten: Hvor, eller på hvilken arena, er det at folk har blitt offer for trusler og legemskrenkelser?

Av alle de 123 personene som oppga at de hadde vært utsatt for trusler eller legemskrenkelser, var det 81 personer som sa at de hadde vært utsatt for én av de handlingene det ble spurt om. Resten – 47 personer – oppga at de hadde vært utsatt for to eller flere av handlingene. Disse personene ble bedt om å oppgi hvilken handling de hadde vært utsatt for *sist*. For fem av de 47 personene er imidlertid den siste handlingen ikke angitt, slik at vi har kjennskap til den *siste* handlingen for 42 av ofrene, og den *eneste* handlingen for 81 av ofrene – til sammen 123 ofre og handlinger. Hvorvidt disse 123 handlingene i alle henseende er representative for samtlige 231 handlinger som inngår i materialet, er vanskelig å vite noe sikkert om. Representativiteten er imidlertid ganske god når det gjelder handlingenes art, uten at dette garanterer en tilsvarende god representativitet når det gjelder andre sider ved handlingene.

Med utgangspunkt i den siste eller eneste handlingen ofrene oppga å ha vært utsatt for, ble det spurt om gjerningspersonens kjønn, hvorvidt offeret kjente gjerningspersonen, og i tilfelle hvilken grad av kjennskap de hadde

til hverandre. Dessuten ble offeret bedt om å oppgi hvor handlingen hadde funnet sted – handlingens arena. Endelig ble det også spurt om handlingen ble anmeldt eller ikke, og det ble også bedt om begrunnelse for at handlingen ble anmeldt – eventuelt ikke ble anmeldt.

På grunnlag av disse opplysningene kan vi straks slå fast at gjerningspersonene med ytterst få unntak er menn. Det er menn som har påført ofrene den ulempe de oppgir å ha vært utsatt for. Vi kan derfor trygt tale om gjerningsmenn i det følgende.

Av så vel mannlige som kvinnelige ofre oppga drøyt 60 % (hvh. 62 og 64 %) at de ikke kjente gjerningsmannen. Han var en *ukjent* ung eller voksen mann. Av de kvinnelige ofrene er det (rimeligvis) noen flere som oppgir ukjent *ungdom* som gjerningsmann enn tilfellet er for de mannlige ofrene.

Hovedforskjellen mellom kvinner og menn som har blitt ofre, er imidlertid at kvinner i langt større grad enn menn oppgir å ha blitt utsatt for trusel eller legemskrenkelse fra en person de har et mer *varig* forhold til. Blant de kvinnelige ofrene var det 29 % som oppga ektefelle, slektning eller venn/nabo/arbeidskamerat som gjerningsmann. Den tilsvarende andelen for mannlige ofre var bare 12 %. Nesten hele forskjellen skyldes at kvinnene oppgir å ha blitt offer for trusel eller legemskrenkelse fra nåværende eller tidligere ektefelle eller samboer, mens menn så å si ikke rapporterer lignende forhold. De har i større grad blitt rammet av menn som de har et mer *»flyktig«* forhold til. Knappt 14 % av mennene ble offer for en handling fra en tilfeldig bekjent, og ytterligere 12 % oppga *»annen person«* (dvs. dørvakt, ordensvern, vaktpersonale, politi, etc.) som gjerningsmann. Av de kvinnelige ofrene var det knapt 4 % i begge disse gruppene.

Graden av kjennskap mellom offer og gjerningsmann varierer imidlertid også med sensyn til hvor handlinger finner sted. Hovedarenaen for trusler og legemskrenkelser er gate, vei, torg eller offentlig kommunikasjonsmiddel. 44 % av de mannlige ofrene og 51 % av de kvinnelige ofrene oppgir at handlingen fant sted her. Som regel var gjerningsmannen i disse tilfellene en ukjent person. Den *offentlige utearenaen* er m. a. o. den dominerende for begge kjønn. I tillegg er det en del som oppgir å ha blitt offer på noe vi kan kalle en *underholdningsarena*: på bar, restaurant eller dansested. Men her er det først og fremst *menn* som blir ofre. 23 % av mannlige ofre har blitt offer på et slikt sted, mens den tilsvarende andelen for kvinnene er 7 %. Også på denne arenaen er det et betydelig innslag av fremmede gjerningsmenn. Mens *underholdningsarenaen* er den nest største arenaen for trusler og legemskrenkelser mot *mennene*, er den *private arena* – i eller ved privat bolig – den nest største for *kvinnene*. 27 % av kvinnene oppgir

å ha blitt offer her, mot 16 % av mennene. De som oppgir å ha blitt utsatt for trusler eller legemskrenkelse på den private arenaen, oppgir meget sjelden (2 kvinner og 3 menn) at gjerningsmannen var helt fremmed for dem. De kvinnelige ofrene på denne arenaen rammes nesten bare av handlinger fra menn de har et relativt *varig* forhold til: Ektefelle/samboer, slektning eller venn/nabo/arbeidskamerat. Ingen av disse kvinnene oppgir en tilfeldig bekjent som gjerningsmann. Menn som blir offer på den private arena, oppgir dermot like ofte at gjerningsmannen var en tilfeldig bekjent som at han var en som han hadde et mer varig forhold til. Ektefelle/samboer oppgis kun av 1 av disse mannlige ofrene. De øvrige ofrene, 17 % av mennene og 15 % av kvinnene, oppgir »annet sted« (dvs. skole, arbeidsplass eller offentlig bygning) som gjerningssted, og flertallet av disse ofrene rapporterer at gjerningsmannen var en ukjent person.

Hvis man ser på hvilke handlinger ofrene har vært utsatt for på de forskjellige arenaene, finner man at de mest alvorlige handlingene er klart overrepresentert på underholdningsarenaen og på den private arena. Mens til sammen 30 % av ofrene oppga å ha blitt offer på en av disse arenaene, hadde 50 % av de mest alvorlige handlingene (»slått eller dasket uten synlige merker« eller mer alvorlig) funnet sted her. For kvinnene er denne overrepresentasjonen litt sterkere enn for mennenes vedkommende. Til tross for dette er en stor del av handlingene også på de to nevnte arenaene av mindre alvorlig karakter. 57 % av de mannlige ofrene har ikke vært utsatt for noe mer alvorlig enn å ha blitt puffet eller skjøvet, og for de kvinnelige ofrene er den tilsvarende andelen 47 %. Selv om underholdningsarenaen og den private arena utvilsomt er de »farligste« dersom man ser på de handlingene som ofrene har vært utsatt for, er det et forholdsvis stort innslag av nokså udramatiske handlinger også på disse arenaene.

Med unntak for den senere tids oppmerksomhet overfor hustru- og barnemishandling, er det forholdsvis sjelden at det vises til den private arena og underholdningsarenaen, når det blir sagt at »voldsbølgen« skyller over oss. Slikt hevdes som oftest med referanse til den offentlige utearena – at vi risikerer å bli overfalt av fremmede på gater, vei, torg og offentlige kommunikasjonsmidler. Siden det nokså ofte blir sagt at det er farlig å oppholde seg på slike steder, og fordi den største gruppen av så vel menn som kvinner nettopp har blitt offer på et av disse stedene, skal vi se litt nærmere på dem som har blitt offer for en handling fra en ukjent person på den offentlige utearenaen.

Av tabell 7 fremgår det at til sammen 48 personer, 25 kvinner og 23 menn, oppgir å ha vært utsatt for trusler eller legemskrenkelser fra en ukjent person ute på gate, vei, torg eller på offentlig kommunikasjons-

middel. Dette tilsvarer 3,6 % av alle som ble spurt. Det er i alt 12 personer som oppgir at handlingen var mer alvorlig enn at de ble puffet eller skjøvet. Av disse ofrene var 6 personer i alderen 18–29 år, 5 var i alderen 30–44 år, og 1 kvinne som ble slått uten at det etterlot synlige merker, var 65 år eller eldre. (Hun var bosat i spredt bebyggd strøk i Sogn og Fjordane og oppga at handlingen ble anmeldt til politiet). De øvrige 36 ofrene ble utsatt for mindre alvorlige forhold, og 2/3 av dem oppga selv at handlingen var for bagatellmessig til å bli anmeldt til politiet. Også disse ofrene er gjennomgående unge mennesker. Bare 6 er 60 år eller mer, og 2 av dem syntes selv at handlingen var for bagatellmessig til å bli anmeldt, og 1 unnlot å anmelde fordi han ordnet opp selv.

De handlingene som folk oftest blir offer for på den offentlige utearena, er av heller uskyldig karakter, både når handlingen bedømmes etter den følge handlingen fikk, og ut fra ofrenes egen vurdering. Det er også meget sjelden at eldre utsettes for trusler eller legemskrenkelser fra fremmede. Det er først og fremst unge mennesker som rammes, og handlingen de utsettes for, er sjelden særlig alvorlig.

Tabell 7. Ofre for trusel eller legemskrenkelse fra ukjent person som oppgir at den siste^{a)} handlingen fant sted på gate, vei, torg eller offentlig kommunikasjonsmiddel. 1981.

	Menn	Kvinner	I alt	»Bagateller« ^{b)}	Rest
— Skade som krevde legebehandling	2		2		2
— Sår eller kvestelser som ikke krevde legebehandling	1		1		1
— Slått eller puffet med synlige merker	2	2	4	2	2
— Slått eller dasket uten synlige merker	2	3	5	1	4
— Skjøvet eller puffet	2	2	4	4	0
— Grepet fatt i, holdt fast	2	6	8	4	4
— Sperret veien for, hindret bevegelsesfriheten	7	6	13	10	3
— Trusler	5	6	11	5	6
	23	25	48	26	22

a) Disse opplysningene er derved *minimumstall*.

b) Med »bagateller« menes her handlinger som ofrene unnlot å melde til politiet med den begrunnelse at handlingen var »for bagatellmessig/ikke alvorlig nok« eller »ikke noe å bry politiet med«.

At det er slik er ikke tilfeldig. Yngre folk ferdes alment mer ute enn det eldre gjør. Dessuten er det store forskjeller på de miljøer som eldre og yngre ferdes i, og med hensyn til hvilken tid på døgnet de er ute. Eldre folks leve-måte er vesentlig med *hjemmeorientert* enn den er blant unge og de middelaldrende, med den følge at de sistnevnte har større muligheter for å bli utsatt for trusler og legemskrenkelser.

Et noe mer hjemmeorientert livsmønster er imidlertid ikke særegent for eldre folk. Vi vet også at grad av tilknytning til *familieinstitusjonen* er av betydning for hvor utadvendt vårt fritidsmønster er. De som er gift, er samtidig de som har det minst utadrettede fritidsmønster. De tilbringer mer av fritiden hjemme enn ugifte og tidligere gifte personer gjør. Dette er nok en viktig grunn til at flere undersøkelser har vist at folk som er gift, er underrepresentert blant ofre for voldskriminalitet, noe som også bekreftes av mitt materiale. Tabell 8 viser at andelene som har vært utsatt for trusler og legemskrenkelser er langt høyere for de ugifte og de som tidligere har vært gift, enn blant de gifte. Dette gjelder både kvinner og menn, og det kan tilføyes at slik er det både i byene og ellers i landet.

Tabell 8. Prosent av gifte, ugifte og tidligere gifte i alderen 20—49 år som har vært utsatt for trusler eller legemskrenkelser.

	Menn	Kvinner	I alt
Gift	8.7	5.0	6.9
Ugift	24.5	23.6	24.2
Tidligere gift	21.0	19.4	20.0

Det kan imidlertid legges til at forskjellene er enda større enn det som fremgår av denne tabellen. For det første er det slik at de som er gift, oppgir et *mindre antall* handlinger enn de ofrene som er ugift eller tidligere oppgir de ugifte mennene 2.2 handlinger og de tidligere gifte 3 handlinger. De tilsvarende tallene for kvinner er 1.3, 1.7 og 3.5. For det andre viser det seg også at handlingene som ofrene har vært utsatt for, er *mindre alvorlige* blant de gifte enn blant de ugifte og tidligere gifte.

De gifte er så vidt mye mindre utsatt for trusler og legemskrenkelser enn de andre, at dette neppe bare kan skyldes at de som er gift, tilbringer noe mer av sin fritid hjemme. Det er ikke nødvendigvis slik at høyt fritidsforbruk utenfor hjemmet, øker risikoen for å bli utsatt for trusler eller legemskrenkelser. Risikoen vil avhenge av hvilke aktiviteter man bruker fritiden til. I en undersøkelse blant unge innflyttere i Oslo fant Meling (1978) at

de som hyppigst deltok i den kommersielle underholdningen – besøkte kafe, restaurant og diskotek – var de som i størst grad var utsatt for å bli offer.

De som er gift (og særlig de som har mindreårige barn) bruker formodentlig mer av sin fritid på familieinnrettede utearena, hvor risikoen for å bli offer er heller liten, slik at utelivet også av denne grunn blir mindre farefullt. I tillegg til dette er det sannsynligvis også visse adferdsforskjeller mellom gifte og de som ikke er det, f. eks. når de befinner seg på enkelte underholdningsarena, der risikoen for å bli offer kan være forholdsvis høy. På restauranter og andre dansesteder er nok de giftes adferd noe mindre konfliktbefordrende enn tilfellet er for dem som ikke er gift. De som ikke er sammen med en »partner« på slike steder, er henvist til å være utadrettet for å komme i kontakt med andre. Forskjeller i pågående utadventhet i miljøer som preges av alkoholbruk, samvær med mange fremmede samt en viss konkurranse som består i å »sjekke« en av motsatt kjønn, virker rimeligvis inn på risikoen for å komme i konflikt med noen – og derved også for å bli utsatt for trusler og i verste fall legemskrenkelser.⁶⁾ Av denne grunn er nok de som er ute på dans sammen med ektefellen mer »beskyttet« enn de som på stedet må finne en partner – både til dansen og til samvær etter at musikken har sluttet å spille.

Hvis dette resonnementet generaliseres, betyr det at risikoen for å bli utsatt for trusler eller legemskrenkelser, i vesentlig grad avhenger av den enkeltes livssituasjon – i meget vid forstand. Å være ung, ugift og bosatt i bysamfunn betyr, at risikoen er høyere enn om man er eldre, gift og bosatt på landsbygda. Når det er slik, er det ikke fordi gjerningsmennene er selektive i sitt valg av offer. Det kommer av at unge, ugifte mennesker i bysamfunn deltar i typer av sosialt liv som er langt mer konfliktbefordrende og risikofyllt enn det som er tilfelde for dem som er noe eldre, er gift og bor på landsbygda.

Leif Petter Olaussen

Adresse:

Universitetsstipendiat, cand. polit. Leif Petter Olaussen
Institutt for kriminologi og strafferett
Universitetet i Oslo
Karl Johans Gate 47, Oslo, Norge.

---

⁶⁾ Jfr. også Meling (1978) s. 25.

LITTERATUR

- Amundsen, E. m. fl.: *Privatlivets fred*. Ei bok om kvinnemishandling. Pax forlag, Oslo 1981.
- Dahl, E., S. Modahl og O. Bøe: »Personskader forårsaket av vold«. *Tidsskr. for Norsk Lægeforening* nr. 17—18, 1979, s. 876—879.
- Espeland, E.: *Og jeg som trodde han var så snill*. Gyldendal, Oslo 1981.
- Hauge, R.: »Hverdagsvold i Norge«. *Lov og rett*, 1972 a, s. 259—264.
- Hauge, R.: »Formuesforbrytelser i Norge«. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskap*, 1972 b, bd. 60 s. 127—136.
- Hauge, R.: »Offer for lovbrudd«. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 1975, bd. 16, s. 322—333.
- Hauge, R.: »Lovbrudd og anmeldelse«. *Lov og rett*, 1976, s. 39—44.
- Isachsen, A. J. og S. Strøm: *Skattefritt — svart sektor i vekst*. Universitetsforlaget. Oslo-Bergen-Tromsø 1981.
- Larsen, T. Rød: »Voldsbølgen«. Myter og realiteter. *Inst. for retts sosiologi, stensil nr. 18*. Oslo 1978.
- Lind, B. Bergersen: »Skadede ofre for vold i Oslo«. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskap*, 1969, bd. 57, s. 207—222.
- NAVF-rapport: »*Intervjuing for forskning og offentlig planlegging*«. NAVF, Oslo 1980.
- Meling, L.: »Sosial status, fritidsaktivitet og offer for voldshandlinger«. *Sosiologi i dag*, 1978, Årg. 8, s. 6—27.
- Nordhus, G. og E. Vogt: *Volden og dens ofre*. Cappelen, Oslo 1981.
- Ringén, S.: »Litt om vold og frykt for vold«. *Lov og rett*, 1975, s. 227—233.
- Statistisk sentralbyrå: *Statistisk ukehefte* (SU) nr. 21 1981, Oslo.
- Statistisk Centralbyrå: *Offer för vålds- och egendomsbrott*. Levnadsförhållanden 1978, rapport 24. Liber förlag, Stockholm 1981.
- Valvo, B. Holm: *Du skal ikke slå ... Om kvinnemishandling og krisesentra*. Universitetsforlaget, Oslo 1981.